

Куцик П. О.,
ректор, професор кафедри обліку,
контролю, аналізу і оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПОЛІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

Сучасна система управління суб'єктами бізнесу вимагає нових способів інформаційної підтримки, серед яких є формування сучасної моделі управлінської звітності. Про що, особливо, свідчать інформаційні потреби менеджменту підприємствам нової економіки (наприклад: інтелектуального і людського капіталу, факторів генерування і руйнування вартості, соціального капіталу тощо), який має запит на новий “інформаційний продукт”. І зараз дедалі виразнішими стають концепції, на яких будуватиметься управлінська звітність у найблищому майбутньому.

Передусім трансформації зазначає бізнес-модель звітності суб'єктів бізнесу, як одна із чутливих складових сучасної облікової методології, що є важливим інформаційним продуктом для різних “споживачів” облікової інформації. Тому бізнес-модель управлінської звітності будуватиметься з урахуванням потреб менеджменту та можливостей компанії (програмних, технічних тощо). На даний час менеджмент суб'єктів бізнесу вже ініціює впровадження різних управлінських обліково-аналітичних систем, які здатні у необхідних обсягах забезпечувати інформування про стан і результати їх діяльності.

Протягом останніх двадцять років багато вчених і практиків, пропонують, наприклад Дж. Ніколас та А. Соні [1], два альтернативні шляхи вирішення проблеми неадекватності діючої бізнес-моделі звітності: повна її трансформація або заміна іншою системою, що буде належним чином забезпечувати генерування релевантної інформації для системи управління. Враховуючи зазначене та якщо традиційна модель бізнес-звітності буде незмінною, то облікова система у найблищому майбутньому перетвориться на “атавізм” управлінської інформаційної системи суб'єкта бізнесу, яка функціонує при швидких змінах зовнішнього середовища. Тому побудова й ефективна

реалізація уніфікованої бізнес-моделі управлінської звітності у суб'єкта бізнесу дає змогу сформуванню єдиного потіку взаємопов'язаної і цілісної управлінської інформації, що може використовуватись на різних рівнях управління і основою інформаційної підтримки різних підсистем управління.

Розглядаючи роль управлінської звітності в системі управління суб'єктом бізнесу з позиції системного підходу, можна стверджувати, що вона є одним із важливих елементів зворотного зв'язку в системі внутрішнього управління і загалом продуктом функціонування системи управлінського обліку. Зворотний зв'язок передбачає аналіз реального стану ситуації чи процесу на підставі одержаної інформації та адекватне реагування в контексті тактичних або стратегічних цілей суб'єкта.

За допомогою зворотного зв'язку, що здійснюється при використанні управлінської звітності, передається сигнал у керуючу систему, де він, залежно від інформації, що міститься в звіті, порівнюється із сигналом, в якому були задані параметри роботи, яку необхідно було виконати. При виявленні розбіжностей між параметрами фактичних і планових сигналів вживаються необхідні заходи для усунення таких розбіжностей, зокрема, коригуючі управлінські рішення. Відсутність або послаблення зворотного зв'язку в управлінській системі підприємства може призводити до важких наслідків.

Сучасна практика свідчить, що на великих підприємствах, на яких впроваджені корпоративні інформаційні системи та сучасні інтернет-технології, система управлінської звітності є одним із елементів управлінської інформаційної системи. Окрім традиційної ролі в системі управління підприємством, управлінська звітність має змогу інтегруватися в різноманітні сучасні функціональні підсистеми системи управління. Зокрема, відповідним чином побудована на підприємстві система управлінської звітності є одним із основних елементів системи інформаційної підтримки вартісноорієнтованого управління (Value Based Management).

За умов поступової трансформації управлінської парадигми, що висуває нові вимоги до системи бухгалтерського обліку як основної системи інформаційного супроводу підтримки та прийняття управлінських рішень, значної актуальності набуває проблема визначення сутності та ролі управлінської звітності в діяльності підприємств. Ця тенденція особливо актуалізувалась у зв'язку з значним розвитком сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій (широке застосування хмарних

серверів), що сприяє виникненню нової моделі взаємовідносин між постачальниками (бухгалтерами) та реципієнтами облікової інформації (менеджерами, власниками), необхідної для ухвалення рішень. Відповідно, оперативність управлінської звітності слід розглядати не як завдання, яке треба виконати, а як функцію, що притаманна такому виду бухгалтерської звітності.

Новий етап розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій характеризується широким застосуванням хмарних обчислень (cloud computing), які дають змогу зберігати інформацію незалежно від її конфігурації, розташування і характеру устаткування, забезпечують менеджерам доступ до внутрішніх управлінських звітів підприємства із віддаленого місця доступу – ноутбука, планшета, смартфона або іншого пристрою, приєднаного до мережі інтернет. За таких умов можна говорити про виникнення нового рівня оперативності управлінської звітності – звітності в режимі он-лайн, яка може бути сформована в будь-який момент за запитом зацікавленої особи за допомогою різноманітних пристроїв, що перебувають у межах або поза межами корпоративної інформаційної мережі.

Вчені Т. Джонсон і Р. Каплан у своїй праці “Втрачена релевантність: злеті і падіння управлінського обліку” [2] констатували проблему зниження ролі управлінської звітності в системі менеджменту підприємства через її перевантаженість фінансовими показниками. Враховуючи зазначене вони запропонували модель складання управлінської звітності, яка включала як фінансові, так і нефінансові показники, і послужила передумовою появи таких систем управлінського обліку, як калькулювання на основі діяльності (activity based costing) та система збалансованих показників (balanced scorecard), що є досить дієвими й ефективними системами формування управлінської звітності і використовуються в системі стратегічного менеджменту підприємств.

Ще однією тенденцією розвитку системи управлінської звітності є необхідність її адаптації до нових облікових систем, які з'являються з формуванням нових підходів до управління на підприємстві. Наприклад, з появою концепції заощадливого управління (lean management) виникла концепція заощадливого обліку (lean accounting), впровадження якої передбачає формування окремої системи управлінської звітності, що забезпечуватиме надання інформації про нові показники

вимірювання результатів діяльності підприємства в контексті моделі заощадливого виробництва.

Таким чином, система управлінського обліку та управлінської звітності досить динамічно трансформуються, створюючи релевантне інформаційне поле та набуваючи, у залежності від свого призначення, оперативної та стратегічної спрямованості в системі управління.

Література

1. Nicholas J. The Portal to Lean Production: Principles and Practices for Doing More with Less / J. Nicholas, A. Soni. – CRC Press, 2005. – 344 p.
2. Johnson Th. H. The Rise and Fall of Management Accounting / Th. H. Johnson, R. S. Kaplan // Management Accounting. – 1987. – P. 22-30.
3. Куцик, П., Шевчук, В., & Дерун, І. (2022). STEM і становлення новітньої парадигми бухгалтерського обліку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(45), p. 22–35. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3804>
4. Куцик П. О. Концепція уніфікованої системи обліку і звітності в корпоративному управлінні : монографія. Львів : Видавництво ЛТЕУ, 2017. 408 с.
5. Пушкар М.Р. Концепція інформаційного поля у розвитку облікової науки. Вісник економіки. 2022. № 1 (103). С. 143-156.
6. Пушкар М.С. Анатомія бізнесу в інформаційному полі підприємства: монографія Тернопіль: Карт-бланш, 2017. 207 с.